

KONČNO POROČILO O IZVEDBI ETM 2020

LIFE IP CARE4CLIMATE (LIFE17 IPC/SI/000007)

Naslov dokumenta

Končno poročilo o izvedbi ETM 2020

Final report on implemented actions and achieved results EMW 2020

Avtorji: Luka Škulj, Tina Gros, Kaja Lipuš, Pia Primec

Ljubljana, april 2020

LIFE IP CARE4CLIMATE (LIFE17 IPC/SI/000007) je integralni projekt, sofinanciran s sredstvi evropskega programa LIFE, sredstvi Sklada za podnebne spremembe in sredstvi partnerjev projekta.

Za več informacij obiščite www.care4climate.si.

Vsak partner v projektu LIFE IP CARE4CLIMATE je odgovoren za strokovnost vsebin in sporočila v dokumentih in stališčih, ki jih pripravi oziroma izrazi v okviru navedenega projekta.

VKLJUČEVANJE LOKALNIH SKUPNOSTI IN PROMOCIJA TRAJNOSTNE MOBILNOSTI V OKVIRU EVROPSKEGA TEDNA MOBILNOSTI 2020

Z željo po boljšem in bolj sistematičnem osveščanju prebivalcev Evrope o pomenu sprememb potovalnih navad za okolje, se že 20 let izvaja vseevropska kampanja imenovana Evropski teden mobilnosti. Začela se je s pobudo »Dan brez avtomobila«, ki je bil prvič organiziran v Franciji 22. septembra 1998, zamišljen pa je bil kot priložnost, s katero lahko mesta in lokalne skupnosti pokažejo svoja prizadevanja za varstvo okolja, izvedejo ključne aktivnosti namenjene omejevanju avtomobilskega prometa na določenih območjih, spodbujajo uporabo trajnostnih oblik prevoza in ozaveščajo prebivalce o vplivih njihove izbire potovalnega načina. Od tega leta dalje, se Dan brez avtomobila izvaja v vse več evropskih mest. Pobuda je bila temelj za razvoj kampanje imenovane Evropski teden mobilnosti poteka vsako leto med 16. in 22. septembrom.

V letu 2020 je bila tema Evropskega tedna mobilnosti **„Promet s čim manj emisijami za vse“ s sloganom »IZBERI ČISTEJŠI NAČIN PREVOZA«**. V Sloveniji je to postal osrednji dogodek za spodbujanje trajnostne mobilnosti na občinski in regionalni ravni. V letu 2020 je sodelovalo 79 lokalnih skupnosti, 35 jih je prejelo finančno spodbudo v okviru Javnega razpisa »Priprava in izvedba aktivnosti Evropskega tedna mobilnosti v letu 2020«.

Kočno poročilo je namenjeno letnemu prikazu doseganja uspešnosti in učinkovitosti sofinanciranja izvedbe aktivnosti ETM. Le tega bomo pripravili vsako leto po zaključku izvedbe in po 6 letih poročila strnili v skupno evalvacijsko poročilo. Zgolj z namenom lažjega razumevanja koncepta ETM v prvem delu na kratko povzemamo širši okvir ETM s povzetkom zgodovine izvajanja na evropski ravni. V drugem delu poročila sledi prikaz spremljanja doseganja količinskih standardov in zastavljenih kazalnikov uspešnosti in učinkovitosti sofinanciranja priprave in izvedbe aktivnosti ETM. Samo poročilo še ne zajema kazalnikov učinkovitosti dodeljenih sredstev na širše družbeno ekonomske kazalnike okolja. Le to bo zajelo zaključno evalvacijsko poročilo v letu 2026.

Engaging local communities and promoting sustainable mobility during European mobility week 2020

With the goal to raise awareness about importance of changing mobility habits, an initiative called European mobility week (EMW) is taking place for 20 years. Predecessor of EMW was an initiative European car free day, which was first introduced in France in 1998 and was conceived as an opportunity for cities to show their efforts to protect the environment. Car-free day takes place every 22 of September, where local communities show their urban

centers in a different light and carry out activities aimed at restricting car traffic in certain areas, promoting the use of sustainable modes of transport and raising awareness of the impacts of their travel choices. Car-free day was a foundation for a bigger campaign called European mobility week, which takes place every year from 16th to 22nd of September.

This year, as a part of the European Mobility Week 2020, zero-emission travelling was at the forefront with a theme: »Zero-emission mobility for all« and slogan: »Choose a cleaner mode of transport«. In Slovenia 79 municipalities participated, 35 municipalities were co-financed by public call: »Preparation and implementation EMW activities«.

The final report is intended to reveal effectiveness and efficiency of co-financing the implementation of the EMW activities on yearly basis. It will be presented annually after the completion of each Public call and after 6 years, the reports will be consolidated into one master evaluation report. For the purpose of facilitating the understanding of EMW concept, in the first part we briefly summarise the broad context of EMW by summarising the history of implementation at the European level. In the second part of the report, monitoring the results by the quantitative standards and set performance and efficiency indicators of ETM activities is presented. The report itself does not yet cover the indicators of effectiveness of the allocated funds on broader socio-economic indicators of the environment. This will be covered in the final evaluation report in 2026.

Kazalo vsebine

1	<i>VKLJUČEVANJE LOKALNIH SKUPNOSTI IN PROMOCIJA TRAJNOSTNE MOBILNOSTI V OKVIRU EVROPSKEGA TEDNA MOBILNOSTI 2020</i>	3
	<i>Kazalo tabel in slik.....</i>	<i>6</i>
	<i>Seznam kratic in okrajšav</i>	<i>8</i>
1	<i>Uvod</i>	9
2	<i>Širši okvir.....</i>	10
3	<i>Izvedba Javnega razpisa za sofinanciranje priprave in izvedbe ETM v letu 2020</i>	14
3.1	Metodologija spremljanja uspešnosti in učinkovitosti izvedbe javnega razpisa za podporo aktivnosti ETM	15
3.1.1	Spremljanje izvedbe aktivnosti ETM na nacionalnem nivoju	15
3.1.2	Spremljanje izvedbe javnega razpisa za sofinanciranje priprave in izvedbe aktivnosti ETM.....	16
3.2	Analiza doseganja rezultatov in uspešnosti javnega razpisa ETM 2020	19
4	<i>Zaključki</i>	30
4.1	Zaključki izvedbe ETM 2020	30
4.2	Zaključki izvedbe sofinanciranih aktivnosti ETM 2020	30
4.3	Zaključki sodelovanja MZI z deležniki	32
5	<i>Priporočila</i>	33
6	<i>VIRI:</i>	35

Kazalo slik

Slika 1: Število sodelujočih mest po letih v Evropi v Evropskem tednu mobilnosti	12
Slika 2: Število sodelujočih občin po letih v Sloveniji v Evropskem tednu mobilnosti	13
Slika 3: Projekcija števila občin, udeleženi v ETM do leta 2025.....	22
Slika 4: Delež aktivnih udeležencev ETM po posameznih tematskih sklopih	23
Slika 5: Prikaz trajnih ukrepov vključevanja lokalnega gospodarstva v promocijske aktivnosti ETM 2020	24
Slika 6: Vrste izvedenih dogodkov v okviru tematskega sklopa Park(irni) dan	25
Slika 7: Prikaz ukrepov pri izvajanju aktivnosti Pešbus.....	26
Slika 8: Promocijske aktivnosti ETM v medijskih in ne-medijskih kanalih v letu 2020	27
Slika 9: Izvedba aktivnosti ETM v letu 2020 in projekcija izvedbe aktivnosti ETM do leta 2026	28

Kazalo tabel

Tabela 1: Tabela za spremljanje kazalnikov	20
--	----

Seznam kratic in okrajšav

Kratica/simbol	Beseda ali besedna zveza	Slovenski prevod
EMW/ETM	<i>European mobility week</i>	<i>Evropski teden mobilnosti</i>
MZI	<i>Ministry of Infrastructure</i>	Ministrstvo za infrastrukturo
TM	<i>Sustainable mobility</i>	Trajnostna mobilnost
JR	<i>Public call</i>	Javni razpis
NVO	<i>Non-governmental organization</i>	Nevladne organizacije

1 Uvod

Dokument je del projekta LIFE IP CARE4CLIMATE, katerega glavni namen je spodbujanje zmanjšanja emisij toplogrednih plinov do leta 2020 s pogledom v leto 2030 – spodbujanje trajnostne mobilnosti, učinkovite rabe energije, obnovljivih virov energije in blaženje podnebnih sprememb z namenom prehoda v nizkoogljično družbo (LIFE17 IPC/SI/000007 LIFE CARE4CLIMATE). Projekt je pripravilo Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije (MOP) v sodelovanju s 14 partnerji: Ministrstvo za infrastrukturo Republike Slovenije (MZI); Inštitut Jožef Stefan, Center za energetske učinkovitost; Gradbeni inštitut ZRMK, d.o.o.; Gozdarski inštitut Slovenije; Eko sklad, slovenski okoljski javni sklad; Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj; Focus, društvo za sonaraven razvoj; ZRC SAZU; Univerza Maribor, Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo; ZUM urbanizem, planiranje, projektiranje, d.o.o.; Urbanistični inštitut RS; ZAG –Zavod za gradbeništvo Slovenije; Digitalna agencija, agencija za spletno oglaševanje; IPOP – Inštitut za politiko prostora.¹

V okviru projekta smo zadolženi za izvedbo akcije C1.2 Vključevanje lokalnih skupnosti in promocija trajnostne mobilnosti. Namen tega ukrepa je vključiti lokalne skupnosti v pripravo projektov "manjše vrednosti", ki bodo prikazali uporabo trajnostne prometne infrastrukture ali spodbujali trajnostne oblike prometa v občinah, ki so (ali nameravajo) vlagale v infrastrukturne projekte na tem področju. S tem pristopom bodo finančne naložbe za financiranje izbranih projektov, neposredno povezanih z naložbami v infrastrukturo, ustvarile velike sinergijske učinke. Cilj akcije C1.2 pa je kakovostna obogatitev dejavnosti razširjanja in ozaveščanje lokalnega prebivalstva o možnostih trajnostnega prometa v njihovi okolici; povečanje števila občin, ki sodelujejo v kampanji ETM, za 40 % in priprava kvantitativnih in kvalitativnih standardov za izvajanje, ki bodo omogočili vrednotenje ter razširitev časovnega okvira ETM z dejavnostmi, sicer zgoščenimi v enem tednu.

Predvidena je izvedba šestih javnih razpisov za sofinanciranje priprave in izvedbe aktivnosti Evropskega tedna mobilnosti (ETM) od leta 2020 do leta 2025. V letu 2020 smo tovrstni razpis izvedli prvič.

V dokumentu Zaključno poročilo o izvedbi ETM 2020 povzemamo izvedbo razpisa v letu 2020 ter predstavljamo doseganje predvidenih rezultatov in uspešnost javnega razpisa na povečanje osveščenosti prebivalstva. Učinkov javnega razpisa v prvem letu po izvedbi še ne moremo meriti. Le te bodo predstavljeni v evalvacijskem poročilu v zaključnem letu projekta 2026.

¹ <https://www.care4climate.si/sl>

2 Širši okvir

Ozadje pomena trajnostne mobilnosti

Vodilo **trajnostne mobilnosti** je zadovoljiti potrebe vseh ljudi po mobilnosti in obenem zmanjšati promet. Trajnostna mobilnost je tista, ki je hkrati okoljsko sprejemljiva, socialno pravična in spodbuja razvoj gospodarstva. Vključuje hojo, kolesarjenje, uporabo javnega prevoza in alternativne oblike mobilnosti. Njen cilj je zagotavljanje učinkovite in enakopravne dostopnosti za vse, pri čemer je poudarek na omejevanju osebnega motornega prometa in porabe energije ter na spodbujanju trajnostnih potovalnih načinov.

Prvo množično uporabljeno prevozno sredstvo dnevnih migrantov/vozačev je bil vlak, nato avtobusi in pozneje avtomobili. Prav ti so temeljito spremenili vzorce dnevne mobilnosti - avtomobil je postal splošno dostopen in domet vozačev se je močno povečal.

V Sloveniji sta o potovalnih navadah oziroma o izbiri prometnega sredstva dva vira podatkov. Prvi vir so občasne raziskave, v katerih so s pomočjo anketiranja na podlagi večjega ali manjšega vzorca pridobili podatke o potovalnih navadah prebivalcev posameznih mest ali regij. Drugi vir so popisi prebivalstva²(UMAR, 2002).

V evropskem merilu je Slovenija po deležu uporabe osebnih vozil za dnevno mobilnost na četrtem mestu (86,4%). Delež uporabe javnega prevoza je skupno zgolj 13%, pri čemer je delež uporabe vlakov za dnevno mobilnost zgolj 1,8%³.

Več kot 30 % voženj z avtomobilom v Mestni občini Ljubljana ni daljših od treh kilometrov, polovica potovanj pa je krajših od petih kilometrov. Te razdalje lahko zlahka premagamo s kolesom ali peš, s tem pa tudi zadostimo dnevni potrebi po vsaj 30-minutni telesni aktivnosti⁴.

V mestih z napredno prometno mrežo je lepše in lažje živeti, ker ta omogoča časovno učinkovitejše aktivno potovanje. Dihanje čistejšega zraka in bivanje v manj hrupnem vsakdanu prispeva k dobremu počutju ter boljšemu zdravju. Okolju prijazna vozila, urejene kolesarske poti in navdušeni sprehajalci delajo mestna središča ne samo znova privlačna, marveč tudi ekonomsko uspešnejša. Kolesarjenje ter hoja sta svobodnejša in zabavnejša načina potovanja. Njun učinek na naše zdravje je neprecenljiv, hkrati pa prispevata k bolj trajnostnemu prometu v domačem mestu⁵.

Kaj je ETM in izvajanje ETM na evropski ravni

Evropski teden mobilnosti je kampanja, ki se odvija pod okriljem Evropske komisije vsako leto med 16. in 22. septembrom z namenom spodbuditi občine k izvajanju ukrepov in promociji trajnostne mobilnosti ter s tem prispevati k zmanjševanju osebnega motornega prometa in s tem k izboljšanju zdravja, razvoju mest po meri pešca in kolesarja in večji kvaliteti bivanja na splošno. Zadnji dan 22. september, je tradicionalno namenjen »**Dnevu brez avtomobila**«. Nekatera sodelujoča mesta na ta dan zaprejo del središč za motorni promet.

Evropska pobuda Dan brez avtomobila se je začela leta 1998, ki je ponujala sodelujočim mestom priložnost, da izrazijo skrb za vprašanja, povezana z okoljem. Zaradi visokega

² Poročilo UMAR, 2008; https://www.umar.si/fileadmin/user_upload/publikacije/socrazgledi/2008/SR_mobilnost2.pdf

³ Poročilo SURS, 2020; <https://www.stat.si/eumove/bloc-3a.html?lang=si>

⁴ [tp://sptm.si/wp-content/uploads/2019/05/ETM_publikacija_2016.pdf](http://sptm.si/wp-content/uploads/2019/05/ETM_publikacija_2016.pdf)

⁵ http://sptm.si/wp-content/uploads/2019/05/ETM_publikacija_2016.pdf

zanimanja in doseženega velikega uspeha, v času Dneva brez avtomobila, je bilo v letu 2002 uveden Evropski teden mobilnosti. ETM od takrat poteka vsako leto od 16. do 22. septembra. Že prvo leto, je dosegel veliko zanimanje, saj je sodelovalo več kot 400 lokalnih skupnosti iz 23 držav. Zavest o pobudi se krepi iz leta v leto. Ljudje so zelo naklonjeni in več kot 80 % vprašanih je izrazilo svojo podporo ETM. Večina vprašanih meni, da kampanja Evropskega tedna mobilnosti učinkovito opozarja na pretirano rabo avtomobilov v mestih, oziroma želi, da se tak dogodek pripravi pogosteje.

Na ravni Evropske unije sta vsako leto izbrana osrednja tema ter slogan ETM, ki to temo povzema. Ne glede na letno temo in slogan pa je vedno v ospredju sporočilo, da sodoben slog življenja ni trajnosten. Leta 2018 je bil slogan leta »Združuj in učinkovito potuj«, leta 2019 »Gremo peš«.

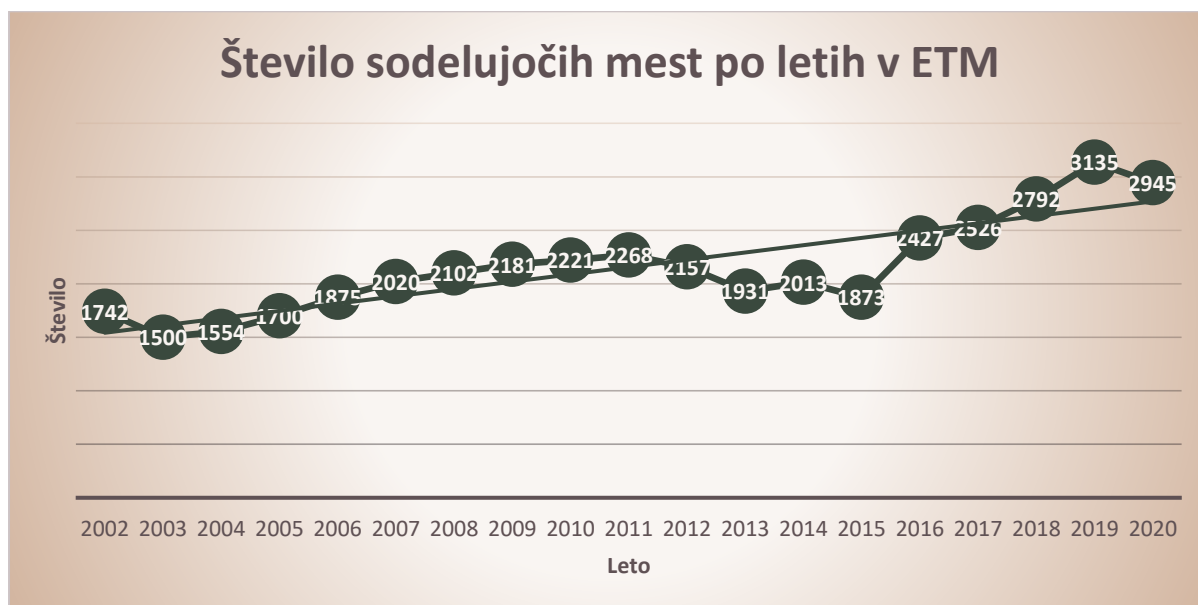
Tema EVROPSKEGA TEDNA MOBILNOSTI 2020 je bila „**Promet s čim manj emisijami za vse**“ s sloganom »**IZBERI ČISTEJŠI NAČIN PREVOZA**«.

Ta tema je bila v skladu z ambicioznimi cilji glede doseganja ogljične nevtralnosti Evrope do leta 2050, ki jih je predsednica Evropske komisije Ursula von der Leyen predstavila v okviru evropskega zelenega dogovora. Tema je bila izbrana tudi z namenom izpostavitve pomena dostopa do prometa brez emisij in z namenom spodbujanja vključujočega okvira, ki nikogar ne izključuje⁶.

V letu 2020 so bila mesta v luči pandemije COVID-19 maksimalno prilagodljiva ob sodelovanju v ETM. Lokalne oblasti so aktivnosti organizirale drugače, saj so morale upoštevati trenutno epidemiološko sliko in poskrbeti za varno gibanje ljudi med pandemijo v času aktivnosti. Kljub izzivom, s katerimi so se srečevala številna evropska mesta se je za izvajanje ETM odločilo veliko število mest po državah. V ETM je sodelovalo 2.945 mesta iz 53 držav - ta številka je precej nad povprečjem v zadnjih petih letih. Čeprav to pomeni upad za 190 mest v primerjavi s stopnjami udeležbe iz leta 2019, je bila stopnja udeležbe druga najvišja, v primerjavi z leti od začetka kampanje leta 2002 (Morrow, Pfohl, Caballero, 2020).

⁶ ETM Tematske smernice 2020,
https://mobilityweek.eu/fileadmin/user_upload/materials/participation_resources/2020/Thematic_guidelines_2020/2020_EMW_Thematic_Guidelines_layout_SL.pdf

Slika 1: Število sodelujočih mest po letih v Evropi v Evropskem tednu mobilnosti

Vir: Morrow, Pfohl, Caballero, 2020

Izvajanje ETM na nacionalni ravni

V letu 2021 bomo v Sloveniji beležili 20 letnico, kar pomeni, da bodo nekatere slovenske občine leta 2021 sodelovale že dvajsetič.

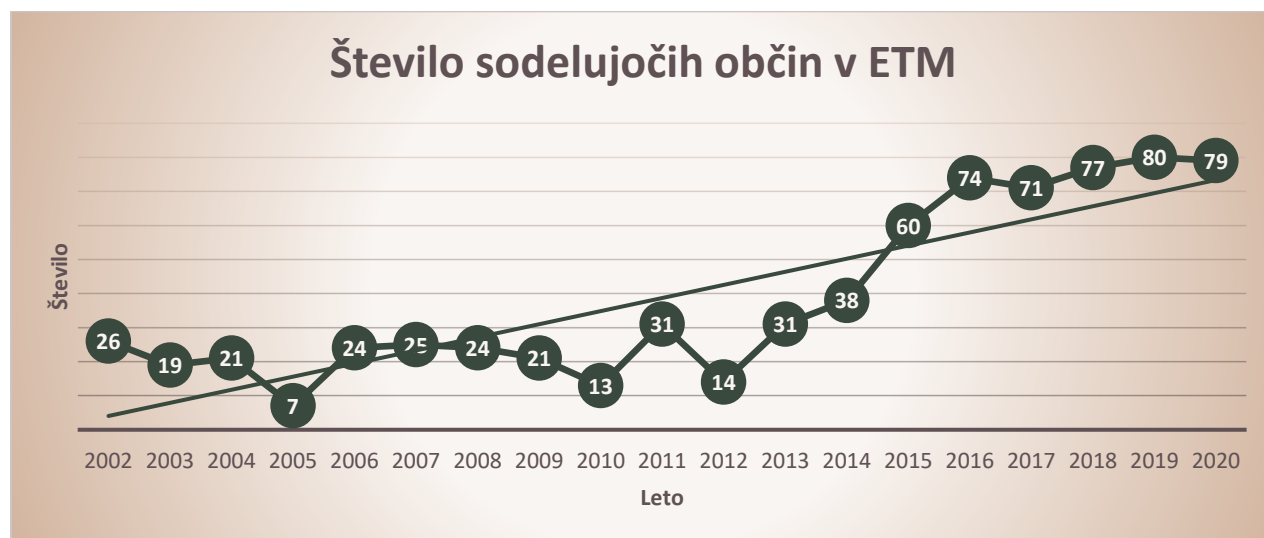
Prepoznavnost ETM je glede na rezultate Analize odnosa, motivov, vrednot in navad za mobilnostne navade v Sloveniji⁷ dobra. Dobra polovica anketiran je že slišala za ETM in o njem nekaj ve, kar 30% anketiran pa ETM dobro pozna. Akcijam ETM se večinoma pridružujejo otroci in starejši.

Slovenija sodeluje v pobudi že od vsega začetka. V ETM je na nacionalnem nivoju od leta 2012 sodelovalo 118 slovenskih občin, povprečno število let sodelovanja je bilo 6,4. V vseh dosedanjih ETM je sodelovalo 7 občin (torej so leta 2020 sodelovali devetnajstič, nekatere občine so sodelovale tudi v predhodni aktivnosti Dan brez avtomobila), 20 jih je do sedaj sodelovalo le enkrat. Občine, ki so sodelovale vsa leta, so: MO Koper, MO Ljubljana, MO Maribor, MO Murska Sobota, MO Nova Gorica, MO Celje in Občina Gornja Radgona. V zadnjih štirih letih, vključno z 2020, so se pobudi vsako leto pridružile vsaj štiri občine, ki prej še niso sodelovale. Od leta 2016 je udeležba vsako leto nad 70 občin, v zadnjih letih celo blizu 80, kar je rekordna udeležba iz leta 2019.

Ljubljana je najbolj aktivno mesto in je za svoje dosežke v okviru ETM prejela nagrado Evropskega tedna mobilnosti za leti 2003 in 2013. Je edino evropsko mesto, ki je priznanje s strani Evropske komisije do leta 2014 prejelo dvakrat (Muno, Janssen – Climate Alliance, 2014).

⁷ Analize odnosa, motivov, vrednot in navad za mobilnostne navade v Sloveniji

Slika 2: Število sodelujočih občin po letih v Sloveniji v Evropskem tednu mobilnosti

Vir: Europeanmobilityweek (<https://mobilityweek.eu/2020-participants/?country=SI>), 2021

Aktivnosti MZI na področju nacionalne koordinacije in promocije ETM 2020 so:

- dopolnitev spletne strani ETM (www.tedenmobilnosti.si),
- priprava elementov celostne grafične podobe in tisk ter distribucija promocijskega materiala (plakati, baloni, zastave),
- obveščanje javnosti preko Slovenske platforme za trajnostno mobilnost,
- izvedbi radijskega kviza in aktivnostih za podporo občinam.

Občinam je bila letos poleg promocijskih in komunikacijskih vsebin v okviru izvedenih pogodbenih aktivnostih podana tudi strokovna podpora o trajnostni mobilnosti, in sicer na treh osrednjih oseh:

- organizacija uvodnega strokovnega dogodka: 4. Nacionalne konference o trajnostni mobilnosti v Ljubljani, 12. februarja 2020 (o katerem na kratko poročamo v nadaljevanju), na kateri se je odvila Delavnica Evropski teden mobilnosti 2020;
- izobraževanje srednješolcev - združitve s projektom Izobraževanje za trajnostno mobilnost,
- organizacija zaključnega dogodka z razglasitvijo zmagovalk, za lokalne in regionalne koordinatorje, 14. oktobra 2020, v obliki spletnega dogodka.

Na **interaktivni zemljevid** sodelujočih občin so bile umeščene sodelujoče občine ETM 2020 in povezave do njihovih spletnih strani, na katerih so objavile programe. Zemljevid je objavljen na spletnem mestu tedenmobilnosti.si/2020/program.

3 Izvedba Javnega razpisa za sofinanciranje priprave in izvedbe ETM v letu 2020

Kot navedeno v uvodu je v okviru akcije C1.2 projekta LIFE IP CARE4CLIMATE predvidena izvedba šestih javnih razpisov za sofinanciranje aktivnosti občin v okviru ETM (od leta 2020 do leta 2025). Sredstva so namenjena izboljšanju izvedbe aktivnosti ETM (pestrejši program, daljše obdobje izvajanja promocije trajnostne mobilnosti), razširjanju števila izvedenih aktivnosti, daljšemu izvajanju akcij (ne zgolj v tednu od 16. do 22.9.), povezovanju promocije trajnostne mobilnosti z izvedenimi investicijskimi in infrastrukturnimi projekti podpore trajnostni mobilnosti, večji trajnosti ukrepov (celoletna promocija trajnostne mobilnosti, trajno zaprtje parkirnih mest ali ulic, ipd.) in manjši finančni obremenjenosti občin pri izvajanju aktivnosti.

Za izvedbo javnih razpisov (priprava in objava javnega razpisa, pregled in ocenjevanje vlog, priprava pogodb o sofinanciranju, spremljanje izvajanja aktivnosti na terenu, pregled končnih poročil in priprava potrdil za izplačilo sredstev) je odgovorno Ministrstvo za infrastrukturo, Direktorat za trajnostno mobilnost in prometno politiko, sredstva pa so zagotovljena iz Sklada za podnebne spremembe, ki ga upravlja vodilni partner projekta – Ministrstvo za okolje in prostor. Njegova naloga pa je spremljanje izvajanja posameznih korakov izvedbe javnega razpisa in izplačilo sredstev upravičencem.

Priprava javnega razpisa je potekala po korakih:

- Priprava Kataloga aktivnosti

MZI v sodelovanju s projektnimi partnerji in občinami letno pripravi oziroma dopolni nabor aktivnosti s predlogi za izvedbo zbranimi v Katalogu aktivnosti. Po zaključku izvedbe pa je predvidena tudi priprava Kataloga dobrih praks ETM, ki bo dostopen na prenovljeni spletni platformi za trajnostno mobilnost.

- Izvedba delavnic z deležniki

V letu 2019 je bila izvedena delavnica na temo Evropskega tedna mobilnosti, kjer so prisotni predstavniki občin in projektnih partnerjev izrazili potrebe oziroma glasovali za najprimernejše sklope aktivnosti ETM. V letu 2020 je bila v sklopu 4. nacionalne konference o trajnostni mobilnosti organizirana delavnica, kjer so občine izglasovale aktivnosti, sofinancirane v sklopu javnega razpisa ETM 2020. Posledično so bile izglasovane aktivnosti vključene v Katalog aktivnosti 2020. Obsegal je tri preizkušene aktivnosti, ki so bile že sofinancirane v sklopu javnega razpisa leta 2018, dodanih pa je bilo še petih novih aktivnosti, ki so jih predlagali predstavniki občin na delavnici in jih podrobneje opredelili in opisali projektni partnerji s področja trajnostne mobilnosti na projektu LIFE IP CARE4CLIMATE.

3.1 Metodologija spremljanja uspešnosti in učinkovitosti izvedbe javnega razpisa za podporo aktivnosti ETM

Ključni del izvajanja aktivnosti C1.2 je tudi vzpostavitev metodologije spremljanja doseganja kazalnikov uspešnosti in učinkovitosti akcije. Pri tem je pomembno poudariti, da je izvajanje aktivnosti ETM tako specifično in prilagojeno lokalnemu okolju, da tudi na nivoju evropske komisije še ni bil oblikovan enoten kazalnik za spremljanje uspešnosti ETM.

Spremljanje izvedbe aktivnosti ETM po občinah se izvaja na nacionalni ravni že od leta 2002. To spremlja Nacionalni koordinator za ETM – Ministrstvo za Infrastrukturo. Spremljanje izvedbe aktivnosti ETM za Ministrstvo izvaja zunanji izvajalec in letno izda zaključno poročilo, na podlagi katerega se izbere najuspešnejšo ne-mestno in mestno občino.

V okviru projekta LIFE IP CARE4CLIMATE pa je predvideno dodatno, podrobnejše spremljanje izvajanja aktivnosti ETM v tistih občinah, ki bodo prejele sredstva v sklopu javnega razpisa. Ker so občine, ki so prejemnice sredstev, zavezane k oddaji zaključnih poročil o izvedbi aktivnosti ETM, je vzorec na katerem bomo delali 100%.

V okviru letnih končnih poročil o izvedbi ETM na projektu LIFE IP CARE4CLIMATE se obravnava letno doseganje zastavljenih rezultatov akcije C1.2 in letno uspešnost porabe dodeljenih sredstev. Hkrati se ocenjuje vsebinska in tehnična ustreznost javnega razpisa glede na potrebe v okolju ter kadrovske in finančne zmožnosti občin, glede na zastavljene cilje aktivnosti C1.2.

Dolgoročno bo ocenjena tudi učinkovitost porabe sredstev, ki so jih občine prejele v okviru javnih razpisov. Ocena učinkovitosti porabe sredstev bo mogoča šele v zadnji fazi projekta in podana v zaključnem evalvacijskem poročilu.

3.1.1 Spremljanje izvedbe aktivnosti ETM na nacionalnem nivoju

Aktivnosti se analizirajo s pomočjo ankete, poslane vsem občinam, ki v tekočem letu s podpisom evropske listine izrazijo svojo pripravljenost za izvedbo aktivnosti ETM. Anketni vprašalnik sestavlja čez 50 vprašanj, razdeljenih v več vsebinskih sklopov (splošno, izvedba programa, aktivnosti na temo čistejših mobilnosti - skladno s temo ETM 2020, podporni materiali, financiranje ETM aktivnosti, ETM in CPS, spremljanje in vrednotenje, načrti za prihodnost).

3.1.2 Spremljanje izvedbe javnega razpisa za sofinanciranje priprave in izvedbe aktivnosti ETM

3.1.2.1 Uspešnost

Uspešnost izvedbe javnih razpisov ETM se spremlja na podlagi v naprej določenih kazalnikov v okviru Monitoring protokola projekta LIFE IP CARE4CLIMATE preko zaključnih poročil. Zaključna poročila so bila obvezni del za prejem sredstev za izvedbo aktivnosti ETM 2020. Izvajalci razpisa iz MZI so naredili tudi terenski »on the spot« pregled izvedbe aktivnosti v času od 16. 9. do 22. 9. 2020.

Kazalniki uspešnosti:

- Vpliv projekta na splošno javnost

kazalnik 2a

Število prebivalcev, ki med ETM aktivno sodeluje v promocijskih dejavnostih (peš, kolesarjenje, uporaba javnega prevoza, P+R, itd.), upošteva se število prebivalcev znotraj ali v bližini projektnega območja. Število aktivno udeleženi ljudi v akcijah, ki jih izvajajo lokalne skupnosti v okviru ETM, se spremlja preko podpisnih list, fotografij ali drugih potrdil o dejanski udeležbi ljudi. Izhodiščna vrednost je 0, ker je cilj spremljati uspešnost javnega razpisa, ki se izvaja v okviru projekta LIFE IP CARE4CLIMATE. Predvidena vrednost aktivno sodelujočih v promocijskih dejavnostih, po izvedbi 6 javnih razpisov je 5000.

kazalnik 3b

Število prebivalcev izpostavljenih sporočilom preko uporabe medijskih in ne-medijskih komunikacijskih orodij v okviru ETM, kjer upoštevamo število prebivalcev znotraj ali v bližini projektnega območja. Spremlja se aktivnosti informiranja in ozaveščanja ljudi o pomenu trajnostne mobilnosti v okviru ETM, upoštevajoč vse medijske kanale, preko katerih lokalne skupnosti v času ETM promovirajo program ETM, posamezne akcije in pomen spremembe potovalnih navad. Izhodiščna vrednost je 0, ker je cilj spremljati uspešnost javnega razpisa, ki se izvaja v okviru projekta LIFE IP CARE4CLIMATE. Predvidena vrednost prebivalcev izpostavljenih sporočilom, po izvedbi 6 javnih razpisov je 350.000.

- Upravljanje/vključevanje NVO in drugih deležnikov v projektne aktivnosti

kazalnik 22b

Vključevanje občin v projektne aktivnosti (število deležnikov vključenih tekom projekta) – Kampanja promocije trajnostne mobilnosti se v Sloveniji izvaja od leta 2002, število občin, ki so v leti 2002 s kampanjo pričele je bilo 7. V letu 2018 je bilo sodelujočih občin 71. V okviru projekta LIFE IP CARE4CLIMATE je zastavljen cilj, da bo do leta 2026 aktivnosti ETM izvajalo vsaj 100 občin.

- Spremljanje ozaveščanja širše javnosti

V okviru ozaveščanja širše javnosti, je kot kazalnik uspešnosti predviden rezultat projekta:

kazalnik 34.2

Število izvedenih javnih razpisov - do konca leta 2025 predvidoma izvedenih 6 javnih razpisov. Sama kampanja ETM je namenjena aktivni promociji trajnostne mobilnosti in predvsem spremembe potovalnih navad. Predvideva se, da bo finančna spodbuda, v izvajanje akcij ETM pritegnila nove lokalne skupnosti, na tak način ba bo ozaveščenih več ljudi.

Kazalnik 34.3

Število izvedenih aktivnosti - upravičene aktivnosti so opredeljene v Katalogu Aktivnosti. Predvideno je, da bodo občine, ki bodo pridobile sredstva na javnem razpisu za sofinanciranje priprave in izvedbe ETM, do leta 2025 izvedle vsaj 150 akcij trajnostne mobilnosti, v času tedna ETM oziroma v upravičenem obdobju, ki je določeno z javnim razpisom.

3.1.2.2 Doseganje rezultatov

Doseganje predvidenih kazalnikov rezultatov se spremlja z zaključnimi poročili sofinanciranih občin, iz javno dostopnih podatkov, ki jih zbirajo nacionalne institucije kot je ARSO in SURS, ter preko analiz, ki jih pripravljajo drugi projektni partnerji projekta LIFE IP CARE 4CLIMATE. Glede na poznavanje problematike in lokalnih potreb je predvideno doseganje spodaj navedenih **rezultatov** iz katerih se posledično vrednoti **učinke** dodeljenih finančnih sredstev.

Predvideni rezultati aktivnosti C1.2:

1. Izvedba 6 javnih razpisov s 6 Katalogi aktivnosti.
2. Izvedba vsaj 150 aktivnosti v občinah v okviru ETM z aktivno udeležbo lokalne skupnosti.
3. 40% povečanje števila udeleženih občin.
4. Povečanje osveščenosti javnosti o pomenu trajnostne mobilnosti.
5. Povečana udeležba in sodelovanje občin.
6. Neposredni vpliv na zmanjšanje toplogrednih plinov kot posledica povečane osveščenosti ljudi o pomenu trajnostne mobilnosti.
7. 1% zmanjšanje potniških kilometrov opravljenih z avtomobilom v urbanih območjih.
8. Povečanje državnih in lokalnih naložb v trajnostno mobilnost.
9. Dolgoročno gledano, učinki dodeljenih sredstev tako na občinski ravni kakor na nacionalni ravni na zmanjšanje emisij toplogrednih plinov ter družbeno-ekonomski učinki, ki obsegajo zdravstveni vidik aktivne mobilnosti.

Doseganje rezultatov (od 1. do 5.) se spremlja v okviru kazalnikov uspešnosti glede na Monitoring protokol celotnega projekta LIFE IP CARE4CLIMATE.

Doseganje rezultatov (od 6. do 9.) pa spremlja MZI skupaj z ostalimi projektnimi partnerji:

6. in 7. rezultat, spremlja PP ZRC SAZU GIAM, njegovo doseganje bo povzeto iz analiz in monitoringa PP ZRC SAZU GIAM in analiz ankete ki jo na vsaki dve leti izvaja SURS;

8. povečanje državnih in lokalnih naložb v trajnostno mobilnost se spremlja s prikazom porabe komplementarnih sredstev, ki so namenjena za državne in lokalne naložbe v trajnostno mobilnost (Kohezijski sklad);

9. rezultati dolgoročnih družbeno-ekonomskih učinkov v prvi fazi še niso bili opredeljeni in spremljani. Opredeljeni bodo na začetku druge faze projekta, s strani vodilnega partnerja in projektnih partnerjev segmenta trajnostna mobilnost projekta LIFE IP CARE4CLIMATE.

3.1.2.3 Dolgoročni učinki

Dolgoročno gledano se spremlja tudi učinke dodeljenih sredstev tako na občinski ravni kakor na nacionalni ravni na zmanjšanje emisij toplogrednih plinov ter družbeno-ekonomski učinki, ki obsegajo zdravstveni vidik aktivne mobilnosti.

Dolgoročni učinki izvedbe sofinanciranja aktivnosti ETM na lokalni ravni bodo ocenjeni s primerjavo podatkov letne uspešnosti izvedbe javnega razpisa ETM ter s primerjavo izsledkov večjih nacionalnih analiz in raziskav, ki niso neposredno vezane na samo izvedbo javnega razpisa ETM 2020, temveč povzemajo potovalne navade vseh prebivalcev Slovenije, ki so posledica več različnih ukrepov na lokalni, nacionalni in individualni ravni. To so:

- primerjave s podatki SURS v okviru izvedene raziskave Dnevna mobilnost potnikov v Sloveniji⁸ (raziskava je bila prvič izvedena v letu 2017 in se ponovi na vsake 4 leta, nova bo predvidoma izvedena v letu 2021, podatki pa bodo na voljo v letu 2023 oziroma 2024);
- primerjave s podatki kazalcev okolja s področja mobilnosti, ki jih zbira in obdeluje ARSO (Ozaveščenost javnosti o vplivih prometa na okolje)⁹;
- primerjava in pregled podatkov drugih analiz in študij (npr. Analiza odnosa, motivov, vrednot in navad za mobilnostne navade v Sloveniji¹⁰, Zaključno poročilo ETM 2020 – nacionalna raven¹¹, ter druge študije, ki bodo izdelane v obdobju izvajanja projekta).

⁸ Dnevna mobilnost potnikov v Sloveniji, SURS, 2017 url: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8080>
https://www.stat.si/doc/sosvet/Sosvet_14/SosvetSeja11_82970.pdf

⁹ <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/ozavescenost-javnosti-o-vplivih-prometa-na-okolje-2>

¹⁰ <https://ipop.si/2020/11/11/zakaj-ljudje-potujejo-kot-potujejo/>

¹¹ Zaključno poročilo ETM 2020, Rdeči oblak, 2020

3.2 Analiza doseganja rezultatov in uspešnosti javnega razpisa ETM 2020

Način zajema podatkov in obdelava

Po zaključku ETM 2020 so občine, ki so bile prejemnice sredstev, poročale o rezultatih izvedenih aktivnosti v okviru končnega poročila, vzorec katerega je bil priložen razpisni dokumentaciji. Končno poročilo je moralo vsebovati:

- **POVZETEK AKTIVNOSTI:** kratek opis aktivnosti v skladu z načrtom aktivnosti podanim v vlogi za prejem sredstev. Morebitna odstopanja ali dopolnitve načrta aktivnosti, ki so določena s pogodbo se v tem delu dodatno pojasnijo. Povzetek aktivnosti je moral odražati prikazane stroške aktivnosti.
- **REZULTATI AKTIVNOSTI:** Opis doseženih rezultatov, navedba dokazil in podatkov o doseženih rezultatih oz. doseženih minimalnih standardih določenih v razpisni dokumentaciji ter navedba dodatnih aktivnosti in izvedba trajnih promocijsko ozaveščevalnih ukrepov (podati je bilo potrebno konkretne rezultate, ki so bili predhodno opredeljeni v razpisni dokumentaciji v okviru »Minimalnih standardov«, kot npr.: pri aktivnostih, kjer se je zahtevalo določeno število udeležencev, so bila zahtevana dokazila o udeležencih na način: fotografije, na kateri se vidi število udeležencev, lista prisotnosti ipd.; pri aktivnostih, kjer so bile izvedene ankete, je bila zahtevana analiza rezultatov ankete, itn..).
- **INFORMACIJSKE AKTIVNOSTI IN IZDELKI AKTIVNOSTI:** Navedba načina informiranja in obveščanja občanov o prejemu sredstev iz javnega razpisa za sofinanciranje priprave in izvedbe aktivnosti ETM 2020, ter o načinu informiranja občanov o pomenu spreminjanja potovalnih navad in izvedbi aktivnosti ETM npr. zgibanke, priročniki, vabila, objave v sredstvih javnega obveščanja.

Analiza končnih poročil občin je zajemala:

- ime občine, število prebivalcev,
- število izvedenih aktivnosti,
- višino vloženih lastnih sredstev,
- informiranje in obveščanje javnosti (število objav in doseg objav na socialnih omrežjih, tiskanih medijih, radiu, televiziji in direktno promocijo – letaki, vabila, plakati, pošta,...),
- število aktivno udeleženih pri izvedenih aktivnostih.

Tabela 1: Tabela za spremljanje kazalnikov

	OBČINA	ŠT. PREBIVALCEV	AKTIVNOSTI ŠT. IZVEDENIH AKTIVNOSTI	STROŠKI VIŠINA LASTNIH SREDSTEV	INFORMIRANJE IN OZAVEŠČANJE						ŠTEVILO AKTIVNO UDELEŽENIH V AKTIVNOSTIH							
					FB	IG	SPLETNA STRAN	TISKANI MEDIJI	RADIO - doseg	OSTALO (letaki, direktna pošta,...)	A	B	C	D	E	F	G	H
1.	Zreče	6505	2	1.688,73														350
2.	Sevnica	17586	2	4.524,13	16.300	147	540	67.000					200		300			
3.	Koper	52540	2	8.568,20	5.377		307			25.000							500	
4.	Kobilje	545	2	1.277,19	500		500	195				64			21			
5.	Slovenj Gradec	16599	2	529,65	7.000				15.000	8.500				475	7			
6.	Vipava	5634	2	5.600,00				22.100	95.000					226				50
7.	Vitanje	2256	2	5.983,91	800		223	3.600	750.000	300				69	253			
8.	Šentjur	19186	1	6.808,77	20.649		747	7.000		302							368	
9.	Žalec	21425	2	1.320,00	1.400			18.550			315							
10.	Cerknica	11625	2	1.843,47	115			4.070							25		325	
11.	Puconci	5892	2	871,85	7.464		553	2.000	28.000			94						
12.	Kanal ob Soči	5304	1	146,30	20		50	2.500						51				
13.	Postojna	16363	3	2.392,00	30.315	471	2.706	30.400			13			49			10	
14.	Polzela	6224	6	1.086,42				6.300			700							
15.	Bohinj	5118	2	704,67	3.020		656	2.200						84			300	
16.	Idrija	11797	1	2.515,78	4.000		1.064	8.000									47	
17.	Kočevje	15688	4	3.356,97	7.500		717		17.600	200		50			10		60	
18.	Slovenske Konjice	14993	3	1.114,08	15.052		849	3.600				58		195	25			
19.	Velenje	33506	3	1.686,81	5.000			5.100		100	286				72		0	
20.	Moravske Toplice	5853	1	0,00	32.676		5.505	2.200			210							
21.	Rečica ob Savinji	2333	2	644,52	120		1.210	10.000			200							250
22.	Trebnje	13018	2	1.662,73	1.000	150		45.250							150		150	
23.	Škofja Loka	23216	1	788,62	20.000	1.000	343	63.100	8.000	515		167						
24.	Radenci	5107	1	265,00	5.089		172	5.112								988		
25.	Črna na Koroškem	3281	3	2.653,92	60.356		1.840							62	150		315	
26.	Metlika	8397	1	822,43	8.345		75	8.400									7	
27.	Novo mesto	37280	1	1.341,75	74.799		10.000	13.500		79	400			160			400	
28.	Maribor	112095	3	5.181,00	1.615		2.929	610.395	12.082		177	164			220			
29.	Šalovci	1383	1	601,99	3.000		300	400	32.000	400		340						
30.	Brežice	24157	4	3.195,17	4.866						70	47		332			722	
31.	Nova Gorica	31932	2	685,58	6.882						100						30	
32.	Podlehnik	1790	2	1.375,38	11.000		298									220		
33.	Cerkno	4577	2	99,81	4.186		3.862	4.600						43				575
34.	Šmarješke toplice	3400	2	778,89	750		1.250	11.250		380				99			293	
35.	Razkrižje	1269	1	1.279,64	1.000		2.500		32.000		300							
TOTAL		547874	73	73.395,36	360.196	1.768	39.196	956.822	989.682	35.776	2.771	984	200	1.845	1.233	1.208	3.527	1.225

Vir: MZI

Analiza

Na javni razpis za sofinanciranje priprave in izvedbe aktivnosti ETM 2020 se je prijavilo 35 občin, vse so aktivnosti tudi uspešno izvedle.

Sofinanciranje občine so bile: Brežice, Bohinj, Cerknica, Cerkno, Črna na Koroškem, Idrija, Koper, Kobilje, Kanal ob Soči, Kočevje, Metlika, Moravske Toplice, Maribor, Novo mesto, Nova Gorica, Podlehnik, Postojna, Polzela, Puconci, Razkrižje, Rečica ob Savinji, Radenci, Sevnica, Slovenske Konjice, Slovenj Gradec, Šmarješke Toplice, Šalovci, Škofja Loka, Šentjur, Trebnje, Velenje, Vitanje, Žalec, Zreče.

Skupno teh 35 občin pokriva 25% prebivalcev Slovenije (547.874) in predstavlja manj kot 50% vzorec vseh občin (79), ki so na nacionalni ravni izvajale aktivnosti ETM v letu 2020.

Kazalniki uspešnosti

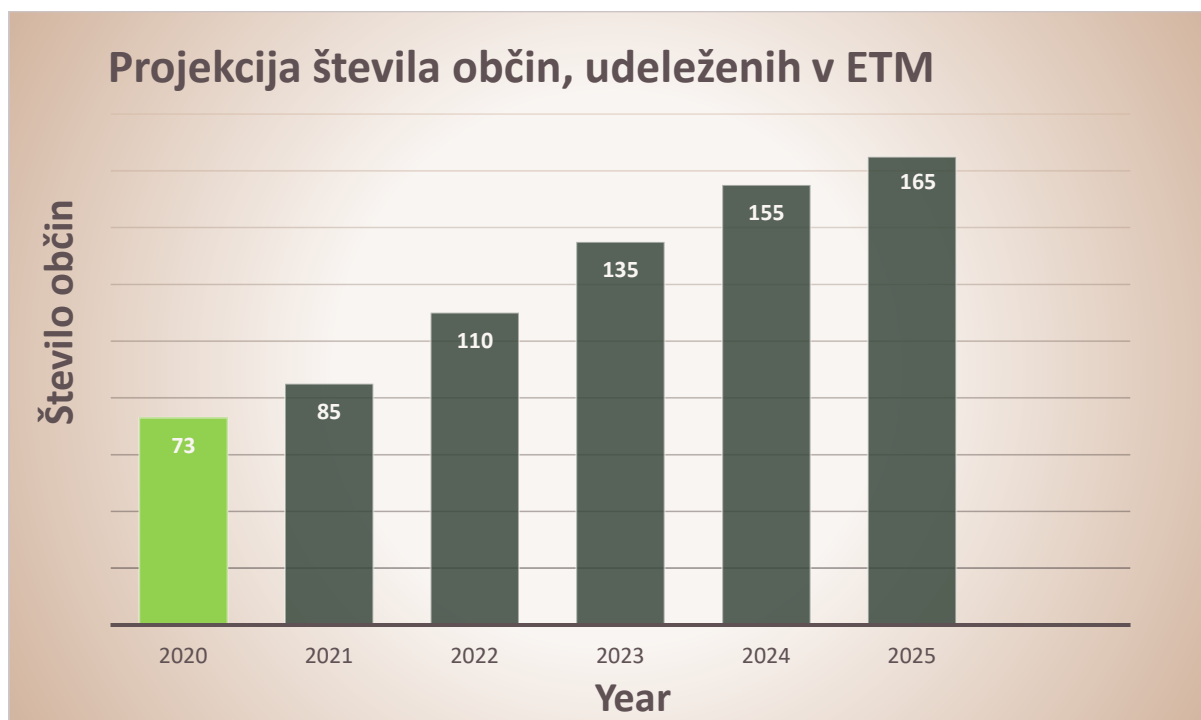
- Upravljanje/vključevanje NVO in drugih deležnikov v projektne aktivnosti

kazalnik 22b

V letu 2020 je 35 občin sodelovalo na javnem razpisu za sofinanciranje aktivnosti Evropskega tedna mobilnosti 2020, skupno pa je aktivnosti v okviru ET izvajalo 79 občin¹². Glede na število udeleženih občin v izhodiščnem letu 2018 (71) smo dosegli 28% predvidene vrednosti za leto 2025 že v prvem letu izvedbe javnega razpisa. Cilj je doseči 40% povečanje sodelovanja občin oziroma, da bi se do leta 2025 aktivnosti ETM izvajale vsaj v 100 slovenskih občinah. Glede na opazno povečano zavedanje prebivalstva na temo trajnosti na splošno, lahko predvidevamo, da bo cilj dosežen leta 2024. V projekciji se upošteva prisotnost pandemije v letu 2020, hkrati pa se upoštevala tudi dejstvo, da se bodo pogoji in način porabe razpisanih sredstev vsako leto prilagodili, glede na potrebe občin in izsledke predhodnih let. Predvidoma bo na rast vključenih občin vplivala tudi dodatna promocija preko foruma, ki bo aktiven na prenovljeni spletni platformi za trajnostno mobilnost.

¹² Zaključno poročilo ETM, Rdeči oblak, 2020

Slika 3: Projekcija števila občin, udeleženih v ETM do leta 2025

Vir: MZI

- **Vpliv projekta na splošno javnost**
- Vključenost ciljnih skupin

kazalnik 2a

V število vključenih lokalnih prebivalcev so všteli prebivalci, ki v času ETM aktivno sodelujejo v aktivnostih (npr. udeleženci akcije Pešbus, delavnic, udeleženci akcij s kolesom v službo, udeleženci pohodov, udeleženci kolesarskih zajtrkov, etc.). Občine (35 občin, ki je prejelo sredstva) so kljub prisotnosti ukrepov zaradi pandemije, aktivnosti izvedle uspešno in v izvedbo aktivnosti uspele vključiti kar 13.020 ljudi (podatek števila udeležencev posameznih akcij ni vedno vezan na liste prisotnosti, zato je potrebno pri tem upoštevati možnost napake).

Najbolj uspešna akcija z najvišjim številom sodelujočih je bila akcija »PARK(irni) dan«. V deležu to predstavlja 27% vseh udeležencev oziroma 3.527 ljudi. PARK(irni) dan je akcija, kjer so udeleženi sodelovali pri preureditvi parkirnih mest v javni prostor za druženje, izvedbo delavnic, predavanj, različnih kulturnih dogodkov, .itd. Rdeča nit vseh dogodkov je bila sprememba namembnosti parkirnih mest in ozaveščanje prebivalstva glede trajnostne oblike mobilnosti.

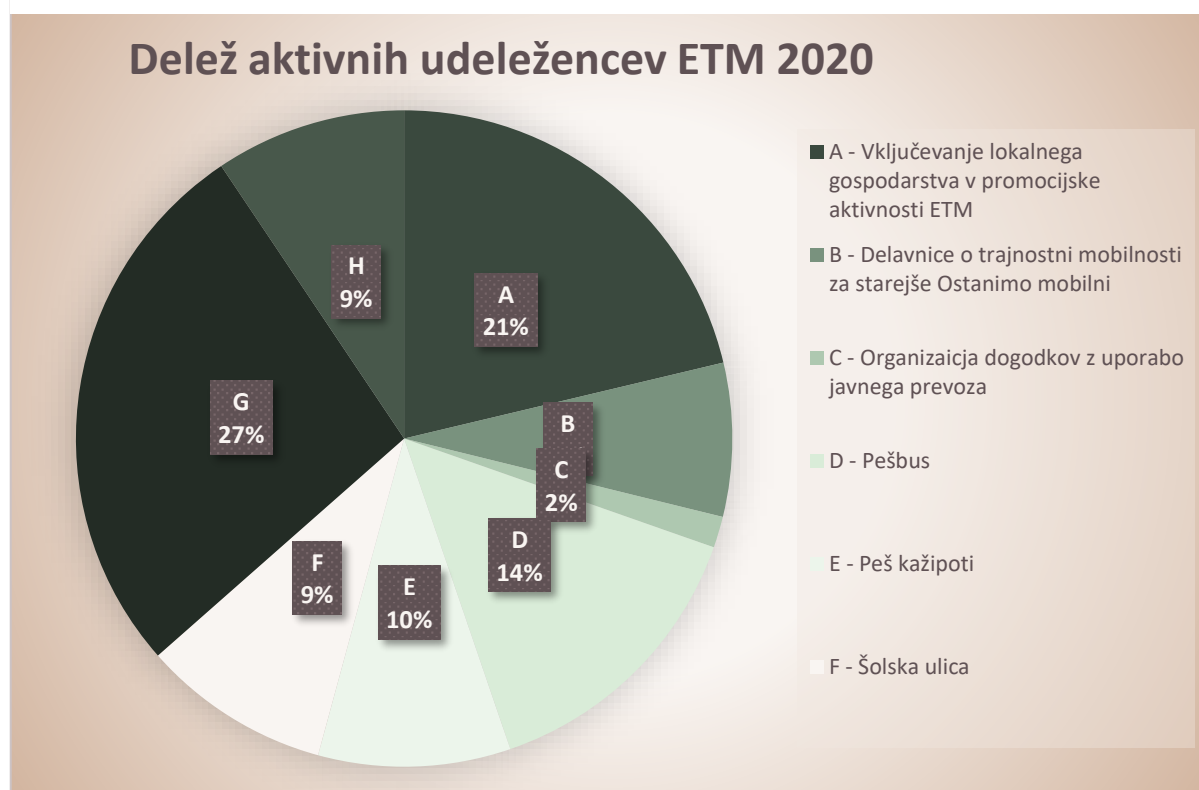
Druga najbolj uspešna aktivnost je bila »Vključevanje lokalnega gospodarstva v promocijske aktivnosti ETM«. Udeleženci so v sodelovanju z organizacijami z lokalnega območja pripravljali delavnice, predavanja, zabavne in športne aktivnosti in promocijo trajnostne mobilnosti. Skupaj je bilo v aktivnosti udeleženih 2.771 ljudi, kar predstavlja 21% od vseh udeleženih v ETM 2020.

Druge aktivnosti so bile zastopane v približno enakem deležu – aktivnost »Delavnice o trajnostni mobilnosti za starejše Ostanimo mobilni« v višini 8% (984 udeležencev); aktivnost »Pešbus« 14% (1827 udeležencev); aktivnost »Peš kažipoti« 10% (1233 udeležencev); aktivnost »Šolska ulica« 9% (1208 udeležencev); aktivnost »Otroci in javni prostor« 9% (1225 udeležencev).

Najmanj izvedena aktivnost je bila »Organizacija dogodkov z uporabo javnega prevoza« z 2% udeležencev (200 udeležencev).

Kljub preseženi vrednosti kazalnika, za kar 140% že v prvem letu izvedbe razpisa, se bo v prihodnjih letih prav tako spodbujala čim višja udeležba občanov v aktivnostih ETM.

Slika 4: Delež aktivnih udeležencev ETM po posameznih tematskih sklopih

Vir: MZI

- Podroben pregled aktivnosti Vključevanje lokalnega gospodarstva v promocijske aktivnosti ETM 2020

Namen aktivnosti je pritegniti čim večji krog lokalnih deležnikov tako javnega kot zasebnega sektorja k sodelovanju v ETM za promocijo hoje, kolesarjenja, javnega prevoza in alternativnih oblik mobilnosti. V promocijskih aktivnostih v obliki popustov ali drugih ugodnosti na storitve ali nakup blaga lahko sodelujejo lokalni gospodarski subjekti, ki so zainteresirani za sodelovanje v ETM. Občine lahko vključijo lastnike: športnih trgovin, fitnes klubov, trgovin za prodajo koles, gostinskih lokalov, storitve s področja Wellesa, popravila koles, javnega transporta, itd. Za sodelujoče se lahko pripravi knjižica s kuponi popustov, ki jih občani

unovčijo tekom ETM ali tudi po zaključku ETM. Za celovito in občanom privlačno promocijo trajnostne mobilnost, občina pripravi program prireditev za različne ciljne skupine. K sodelovanju in kreativni zasnovi dogodkov se povabi razna lokalna društva, dijaške in študentske organizacije, itd. Dogodki so dostopni širši javnosti ter smiselno povezani z vrsto mobilnosti.

Aktivnost Vključevanje lokalnega gospodarstva v promocijske aktivnosti ETM 2020 je izvedlo 12 občin, skupno pa so izvedle 70 aktivnosti oziroma dogodkov. V sodelovanju z lokalnim gospodarstvom so priskrbeli skupno 443 kuponov za sodelujoče prebivalstvo ter razdelili 670 knjižic s kuponi. Občine so na dogodkih izvajale ankete o trajnostni mobilnosti in potovalnih navadah občanov, sodelujoči občani so izpolnili 783 anket.

Občine so poskrbele tudi za nekaj trajnih ukrepov s pomočjo aktivnosti Vključevanje lokalnega gospodarstva v promocijske aktivnosti ETM 2020 in sicer; postavile so se informacijske table za pešce o trajanju določenih poti do pomembnih ustanov občine, na spletnih straneh je nakazana smer trajnega ozaveščanja prebivalstva na temo trajnostne mobilnosti, v eni občini so za stalno uredili informacijski kotiček, ki je bil tudi predstavljen v sklopu aktivnosti Vključevanje lokalnega gospodarstva v promocijske aktivnosti ETM 2020.

Slika 5: Prikaz trajnih ukrepov vključevanja lokalnega gospodarstva v promocijske aktivnosti ETM 2020

Vir: MZI

- Podroben pregled aktivnosti Park(irni) dan

Park(irni) dan pomeni dogodek, kjer občani ter lokalne interesne skupine sodelujejo z namenom začasne preureditve parkirnih mest v začasne javne površine. Posamezna parkirna mesta se preuredijo v začasen javni park oz. začasen javni prostor, na katerem se lahko izvaja vnaprej pripravljen program. Namen park(irnega) dneva je opozoriti na pomembnost nezazidanih površin oz. ne zaparkiranih površin in zelenega javnega prostora v mestnem okolju. Parkirne površine se preuredi na način, da spominjajo na park, delujejo kot javni prostor in/ali omogočajo izvedbo raznih dogodkov kot so: kulturni (razne igre – ulični teater, pevski in plesni nastopi, razstave, itd.), športni (aerobika na prostem, razne igre in tekmovanja za nagrade, itd.), javne brezplačne storitve (popravilo koles, svetovanje o zdravi prehrani, itd.),

ekološke izmenjevalnice, demonstracije, itd. Možne so tudi ureditve, ki zgolj omogočajo posedanje in druženje, na primer pred šolami, v bližini trgovin ali lokalov.

Na ETM 2020 je 14 občin izvedlo aktivnost Park(irni) dan, skupno število preurejenih parkirnih mest v času ETM 2020 je bilo 264, 14 parkirnih mest pa je bilo preurejenih trajno. Na zaprtih parkirnih mestih so se odvijali dogodki oziroma dejavnosti, najbolj pogosta aktivnost so bile delavnice za otroke, športni dogodki in sodelovanje z različnimi nevladnimi organizacijami. Občine so v glavnem izvajale parkirni dan v središču mesta oziroma kraja.

Slika 6: Vrste izvedenih dogodkov v okviru tematskega sklopa Park(irni) dan

Vir: MZI

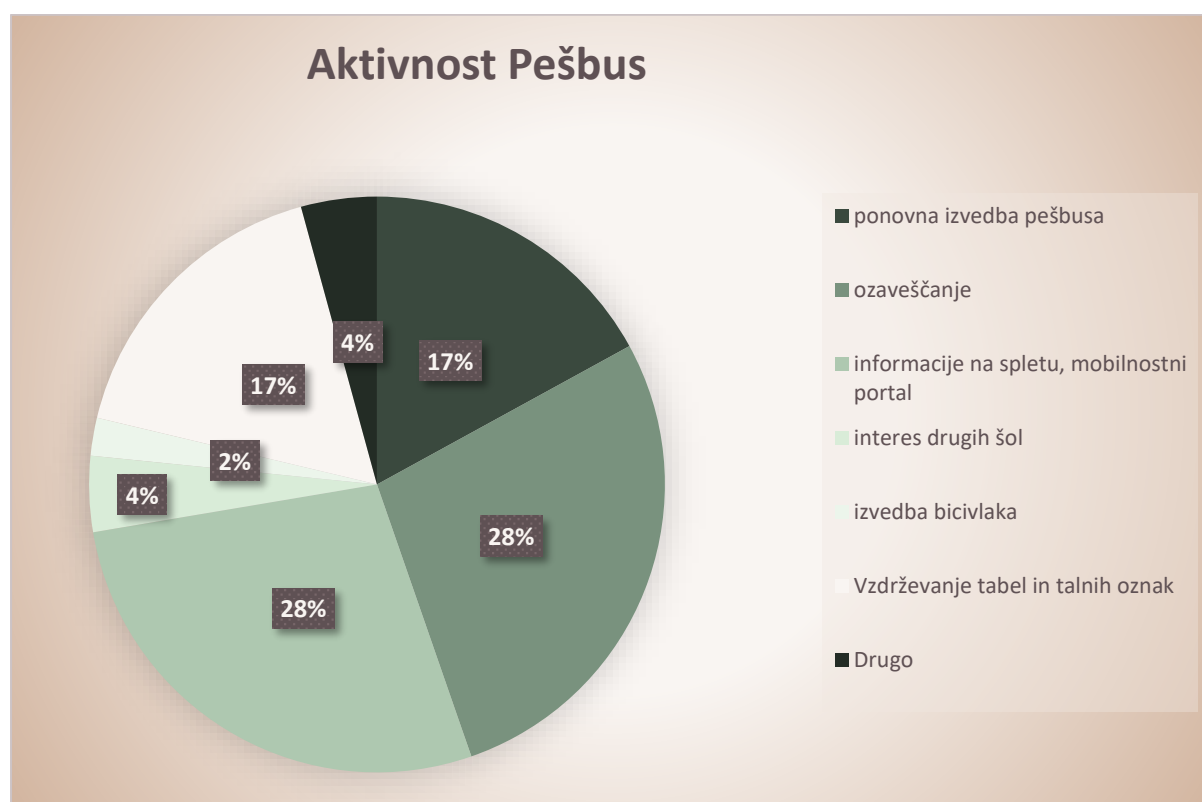
- Podroben pregled aktivnosti Pešbus

Pešbus je skupina šolskih otrok, ki gredo v šolo in /ali iz šole skupaj peš, po vnaprej določeni poti in ob dogovorjenem času, v spremstvu odraslih. Pešbusu se otroci pridružijo, ali ga zapustijo na dogovorjenih točkah – postajah. Prednost Pešbusa je v tem, da otroci pridobijo dodatno možnost, da je njihova pot v šolo aktivna, tudi če jim sicer starši to težje zagotovijo. S tem se več gibajo, so več na svežem zraku, lažje razvijejo socialne veščine in samostojnost, bolje pa se seveda tudi znajdejo v prometu, kar prispeva k njihovi varnosti. Uvedba Pešbusa na šolah v občini je lahko zelo dobrodošla popestritev aktivnosti Evropskega tedna mobilnosti, ki se ne omeji na en teden, ampak se lahko izvaja vse leto. Z uvedbo Pešbusa damo šolarjem dober zgled, da je trajnostna mobilnost zabavna, priročna in zdrava, da torej res ni nobene potrebe, da jih vedno in povsod vozijo starši z avtomobilom.

Aktivnost Pešbus je v letu 2020 na sofinanciranje ETM prijavilo 13 občin, skupno število vseh sodelujočih šol v sklopu sofinanciranja aktivnosti Pešbus pa je bilo 23. Vseh sodelujočih učencev je bilo 1136, spremljalo pa jih je 165 spremljevalcev oziroma koordinatorjev in 72 učiteljev. Povprečni čas trajanja aktivnosti Pešbusa je bil 19,5 dneva.

Občine oziroma osnovne šole kot izvajalci aktivnosti Pešbus se zavedajo pomembnosti dlje trajajoče aktivnosti Pešbus, zato je 17% osnovnih šol sodelovalo vsaj drugič zapored, na njihovih spletnih straneh ozaveščajo prebivalstvo o aktivnosti Pešbus ter redno obnavljajo in vzdržujejo table, talne napise in kažipote za učinkovito izvajanje aktivnosti Pešbus.

Slika 7: Prikaz ukrepov pri izvajanju aktivnosti Pešbus

Vir: MZI

Kazalnik 3b

Večina udeleženih občin v ETM 2020 je oglaševalo program skozi digitalne komunikacijske kanale (Facebook, Instagram, njihova spletna stran), pričakovan doseg – kot je prikazano v grafu – je bil 73% oziroma 379.747 od celotnega prebivalstva udeleženih občin v ETM 2020. Sklepamo, da je bila številka doseženih ljudi vseh promocijskih kampanj zaradi dnevnih migracij delavcev, študentov in dijakov, še višja.

Skoraj vse udeležene občine so oglaševale aktivnosti ETM 2020 v lokalnih časopisih, revijah in radiu. Zaradi narave regijskega tiska in radija je doseg promocije ETM dosegel tudi občine,

ki niso sodelovale v ETM 2020. Pričakovan doseg tovrstne promocije je bil 93% celotnega prebivalstva Slovenije (1.946.504 od celotne populacije 2.095.861). To je samo pričakovan doseg, upoštevana je celotna naklada tiskanih medijev in doseg radia.

Nekatere občine so promovirale aktivnosti ETM tudi z direktno pošto, letaki in elektronsko pošto. Celoten doseg te vrste promocije je bil 7% celotne populacije udeleženih občin (35.776 od 547.874 ljudi).

Za namene poročanja doseganja kazalnika 3b se v poročano število vključi:

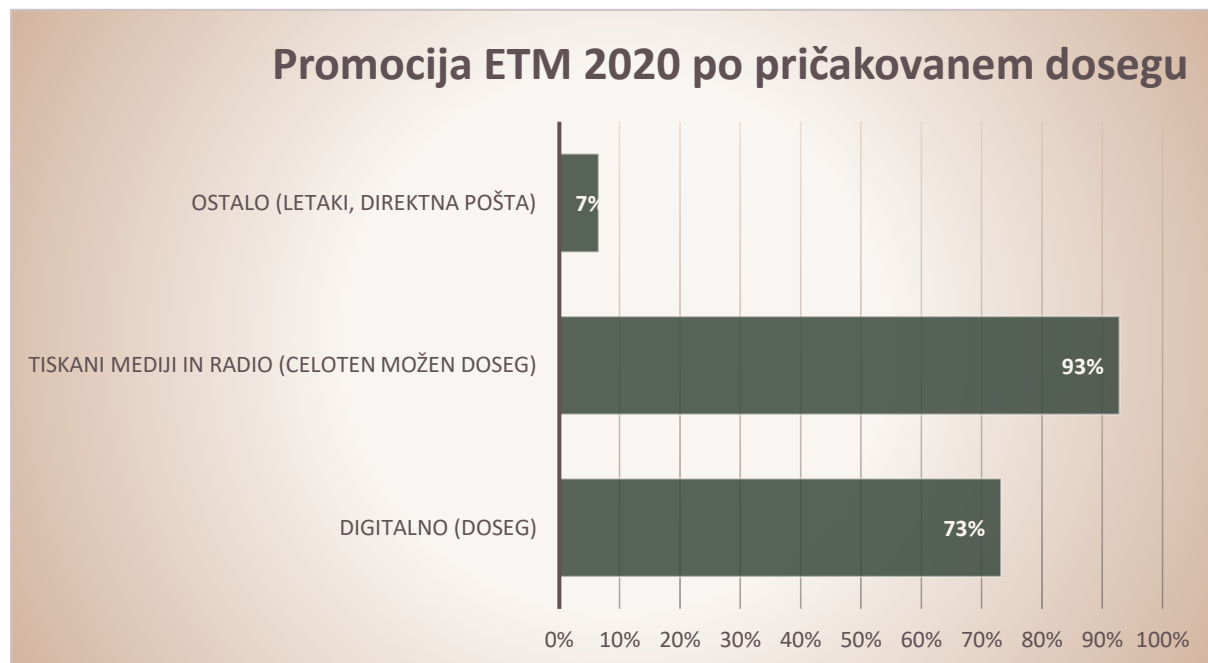
- število osveščenih preko socialnih omrežij (skupno 401.160) in
- število direktno poslanih letakov, vabil in brošur poslane na naslove občanov po pošti (35.776).

Opomba: podatek glede promocije in osveščanja ljudi preko radia je vezan na doseg posameznih radijskih postaj (ki je v letu 2020 pokrival 93% prebivalcev Slovenije). Številke o dejanski poslušnosti radia ni mogoče realno prikazati, zato radijsko oglaševanje ni vključeno v vrednost doseganja kazalnika.

Enako je z vrednostmi klikov in obiskanostjo socialnih omrežij in spletnih strani. Občine posredujejo podatke dosega in ne realnih klikov, saj nimajo vsi možnosti spremljanja le teh.

Število prebivalcev izpostavljenih sporočilom preko uporabe medijskih in ne-medijskih komunikacijskih orodij v okviru ETM, kjer se upošteva število prebivalcev znotraj ali v bližini projektnega območja je bilo v letu 2020 436.936. Predvidena vrednost, dosežena po izvedbi 6 javnih razpisov je 350.000. Z gotovostjo se lahko zatrdi, da bo v 6 letih vsaj 350.000 slišalo, oziroma bilo obveščenih o izvajanju aktivnosti ETM.

Slika 8: Promocijske aktivnosti ETM v medijskih in ne-medijskih kanalih v letu 2020

Vir: MZI

- Spremljanje ozaveščanja širše javnosti

Kazalnik 34.3

Upravičene aktivnosti so opredeljene v Katalogu aktivnosti, ki je bil del razpisne dokumentacije. Katalog aktivnosti je bil v letu 2020 pripravljen v sodelovanju projektnih partnerjev trajnostne mobilnosti v okviru projekta LIFE IP CARE4CLIMATE.

V letu 2020 je bilo izvedenih 73 akcij (opredeljenih v razpisni dokumentaciji in podrobneje opredeljenih v Katalogu aktivnosti). Povprečno so občine izvedle 3 akcije. Z večjim številom izvedenih aktivnosti, so občine lahko pokrivalo širši spekter ciljnih skupin. Glede na dvig trenda osveščenosti o pomenu trajnostne mobilnosti oziroma trajnostnega načina življenja lahko predvidevamo, da bo z rastjo števila udeleženih občin raslo tudi število izvedenih aktivnosti. Projekcije tako kažejo, da bo zastavljen cilj 150 izvedenih aktivnosti predvidoma dosežen do leta 2024.

Slika 9: Izvedba aktivnosti ETM v letu 2020 in projekcija izvedbe aktivnosti ETM do leta 2026

Vir: MZI

Doseganje rezultatov

Spremljanje doseganja rezultatov je vezano tudi na monitoring protokol in kazalnike uspešnosti. V letu 2020 so bili rezultati, ki niso vezani na dolgoročne učinke aktivnosti, doseženi v skladu s predvidenim terminskim planom.

1. Izveden je bil prvi od skupno 6 javnih razpisov za sofinanciranje priprav in izvedbe aktivnosti ETM s Katalogom aktivnosti.
2. Izvedenih je bilo 73 aktivnosti v 35 občinah, ki so prejele sredstva iz javnega razpisa.
3. Število občin, ki izvajajo aktivnosti ETM, je zraslo za 28% na nacionalni ravni, oziroma 11% od predvidenega 40% povečanja števila udeleženih občin, glede na leto 2018.
4. Povečanje ozaveščanja javnosti o pomenu trajnostne mobilnosti: predvidena vrednost 350.000 informiranih in osveščenih ljudi je bila presežena že v prvem letu izvedbe aktivnosti. Pri čemer je v primeru sledenja tega rezultata potrebno pri kvantitativni oceni upoštevati napako, ki se pojavi, ker je težko oceniti koliko ljudi je informacijo o ETM zares zaznalo, v primerjavi z dosegom posameznega medijskega in ne-medijskega kanala, preko katerega so občine občane informirale in obveščale.
5. Povečanje udeležbe in sodelovanje občin po prvem letu izvajanja javnega razpisa še ni mogoče oceniti, saj je izhodiščno leto 2020.

Količina razpisanih in porabljenih sredstev

V okviru javnega razpisa za sofinanciranja priprav in izvedbe aktivnosti ETM 2020 je bilo razpisanih 200.000,00 €.

Občine so skupno porabile 154.860,28€ skupna višina lastnih sredstev občin je bila 73.395,36 €. Povprečno je bila višina sredstev za izvedbo aktivnosti ETM v 35 občinah, ki so pridobile sredstva iz javnega razpisa 6.500 €. Delež porabljenih sredstev, v primerjavi z razpoložljivimi sredstvi, je bil 79%, kar je ob dejstvu, da je bil to prvi javni razpis in da je leto 2020 zaznamovala pandemija, zelo dobro. Skupno so občine, ki so se prijavile na javni razpis, za izvedbo aktivnosti ETM 2020 porabile 228.255,60€. Višina porabljenih sredstev na občino za izvedbo aktivnosti ETM je bila za 1,7-krat višja kakor v obdobju pred letom 2018.

4 Zaključki

4.1 Zaključki izvedbe ETM 2020

Posebnost izvajanja aktivnosti ETM v letu 2020 je bila vsekakor prisotnost pandemije koronavirusne bolezni. Velika večina občin je imela prilagojen program, zato so izvajale aktivnosti v manjšem številu oziroma obsegu, z manj udeleženci in podobno. Kljub temu so bile občine aktivne in na koncu zadovoljne tudi z udeležbo občanov.

Na podlagi analize anket, ki jo je za MZI pripravil Rdeči oblak d.o.o.¹³, so skoraj vse občine poskrbele za promocijo ETM preko različnih medijskih kanalov in so z odzivom občanov na promocijske aktivnosti zadovoljne. Velika večina občin spremlja število udeležencev na dogodkih, dogodke foto dokumentira in spremlja odziv medijev. Približno polovica občin pa zbira ideje občanov za prihodnje ukrepe in dogodke, nekaj manj jih izvaja ankete o zadovoljstvu z izvedenimi ukrepi.

Glede na rezultate ankete na nacionalni ravni, občine kot bolj uspešne aktivnosti omenjajo Pešbus in druge aktivnosti v povezavi z osnovnimi šolami, PARK(irni) dan in podobne aktivnosti, ki javni prostor jemljejo avtomobilom in ga namenjajo pešcem. Večkrat je izpostavljena tudi postavitvev peš kašipotov.

Za prihodnje leto veliko občine načrtuje več aktivnosti, saj so v letu 2020 mnoge zmanjšale število le teh. Hkrati je veliko takšnih, ki načrtujejo podoben program kot v letu 2020. Mnogo jih načrtuje izvedbo trajnih ukrepov, nekaj pa aktivnosti na regionalni ravni in prijavo za nagrado ETM na evropski ravni.

Občine so zelo zadovoljne z vodenjem kampanje in podporo, ki jo dobijo s strani nacionalnega koordinatorja. Zadovoljne so tudi s promocijskim materialom a si želijo izbire plakatov v dveh velikostih. Predlagajo promocijska gradiva v obliki odsevnih teles, nalepk, brošur ter promocijo na nacionalni ravni.

4.2 Zaključki izvedbe sofinanciranih aktivnosti ETM 2020

Podrobna analiza izvedbe aktivnosti ETM v 35 občinah, ki so se prijavile na javni razpis za sofinanciranje priprav in izvedbe aktivnosti ETM, je potrdila, da je izvajanje aktivnosti s katerimi se finančno podpira promocijo trajnostne mobilnosti na lokalni ravni pomembno z vidika prenosa tovrstnih aktivnosti v lokalne skupnosti, kjer se dejavnosti še niso izvajale. **V letu 2020 so občine, ki so se kampanji priključile prvič, le to izvedle zaradi možnosti pridobitve finančnih sredstev (Kobilje, Podlehnik, Vipava, Razkrižje).**

V letu 2020 je javni razpis za sofinanciranje priprave in izvedbe aktivnosti ETM zajemal širši spekter upravičenih aktivnosti kot v predhodnem obdobju izvajanja razpisov **(povečanje števila sofinanciranih aktivnosti iz 3 na 8)**. Občine so v povprečju izvedle po 3 aktivnosti,

¹³ Zaključno poročilo ETM 2020, Rdeči oblak, 2020

skupno število izvedenih aktivnosti je bilo v let 2020 73, kar predstavlja kar trikratnik predvidenega števila izvedenih aktivnosti na leto (25).

Število občin, ki so se prijavile na javni razpis ETM 2020 je bilo 35, kar je glede na kratek prijavni rok, zelo dobro.

Delež porabljenih sredstev, v primerjavi s predvidenimi sredstvi, je bil 79%. Skupno so občine, ki so se prijavile na javni razpis ETM 2020 za izvedbo aktivnosti porabile 228.255,60 eur oziroma je bilo v okviru razpisa razdeljenih 154.860,00 eur upravičenih stroškov. **Višina sredstev porabljenih za izvedbo aktivnosti ETM na občino pa je bila za 1,7-krat višja kakor v obdobju pred letom 2018. Povprečna višina sredstev za izvedbo aktivnosti ETM v 35 občinah, ki so pridobile sredstva iz javnega razpisa, je bila 6.500 €.**

V letu 2020 so bili rezultati, ki niso vezani na dolgoročne učinke aktivnosti, doseženi v skladu s predvidenim terminskim planom.

Na dogodkih je sodelovalo nadpovprečno število udeležencev (13.020), kar kaže na dobro promocijo in veliko angažiranost občin pri izvajanju aktivnosti.

Najbolj uspešna akcija z najvišjim številom sodelujočih je bila akcija »PARK(irni) dan«. V deležu to predstavlja 27% vseh udeležencev oziroma 3.527 ljudi.

Druga najbolj uspešna aktivnost je bila »Vključevanje lokalnega gospodarstva v promocijske aktivnosti ETM«. Skupaj je bilo v aktivnosti udeleženi 2.771 ljudi, kar predstavlja 21% od vseh udeleženi v ETM 2020.

Druge aktivnosti so bile zastopane v približno enakem deležu – aktivnost »Delavnice o trajnostni mobilnosti za starejše Ostanimo mobilni« v višini 8% (984 udeležencev); aktivnost »Pešbus« 14% (1827 udeležencev); aktivnost »Peš kažipot« 10% (1233 udeležencev); aktivnost »Šolska ulica« 9% (1208 udeležencev); aktivnost »Otroci in javni prostor« 9% (1225 udeležencev).

Najmanj izvedena aktivnost je bila »Organizacija dogodkov z uporabo javnega prevoza« z 2% udeleženi (200 udeležencev).

Večina udeleženi občin v ETM 2020 je oglaševala program skozi digitalne komunikacijske kanale (Facebook, Instagram, njihova spletna stran), pričakovan doseg je bil 73% oziroma 379.747 od celotnega prebivalstva udeleženi občin v ETM 2020. Sklepamo, da je bila številka doseženih ljudi vseh promocijskih kampanj zaradi dnevnih migracij delavcev, študentov in dijakov, še višja.

Nekatere občine so promovirale aktivnosti ETM tudi z direktno pošto, letaki in elektronsko pošto. Celoten doseg te vrste promocije je bil 7% celotne populacije udeleženi občin (35.776 od 547.874 ljudi).

4.3 Zaključki sodelovanja MZI z deležniki

Odziv občin na podporni aktivnosti (predstavitev razpisa na 4. Nacionalni konferenci za trajnostno mobilnost in delavnica: »Kako izvesti aktivnosti ETM v času pandemije«) je bil dober.

Prav tako so bile občine izjemno kooperativne ob terenskih ogledih izvajanja aktivnosti ETM 2020, pri predstavitvah programov in načina izvedbe ETM 2020. Določene občine so zamujale s posredovanjem programov ETM 2020 do predpisanega roka in njihovo objavo na medijskih kanalih, vendar so na podlagi spodbud in pozivov izvajalca razpisa MZI le to naknadno, pravočasno uredile.

O izvedenih aktivnostih so občine poročale v skladu z navodili izvajalca razpisa MZI: na obrazcu za pripravo zaključnega poročila in excelovi tabeli za poročanje o stroških za izvedbo aktivnosti. Kljub večkratnim navodilom so se največkrat pojavljale težave pri poročanju rezultatov aktivnosti, predvsem pri zagotavljanju dokazil o izvedenih aktivnostih. Posledično je bilo potrebno veliko neposredne komunikacije z občinami za pridobivanje dokazil ter dopolnjevanje končnega poročanja.

5 Priporočila

V celotnem obdobju vseh predvidenih javnih razpisov za sofinanciranje aktivnosti ETM v okviru projekta LIFE IP CARE4CLIMATE, naj se teži k poenostavitvi vseh postopkov priprave, prijave, dodeljevanja sredstev, kontrole sodelovanja etc...

1) Poenostavitev postopkov za občine

Poenostavitev postopkov prijave, priprave in poročanja o izvedenih aktivnostih **za občine** z namenom optimizacije vloženega dela v izvedbo aktivnosti in administrativnega dela. S tem bi se za občine poenostavil sistem poročanja, občine pa bi morale več pozornosti nameniti zagotavljanju udeležencev vključenih v izvajanje aktivnosti. Na tak način se doseže kvalitetnejšo izvedbo in poskrbi za večje število ljudi, izpostavljenih informacijam o spremembah potovalnih navad

Potrebna je:

- časovna prilagoditev objave javnega razpisa na način, da se prijaviteljem zagotovi dovolj časa za kvalitetno pripravo vloge.
- redna prilagoditev javnega razpisa spremenjenim potrebam v lokalnem okolju (po potrebi tudi znižanje pogojev ali minimalnih zahtev),
- redna prilagoditev javnega razpisa morebitnim tehničnim pomanjkljivostim (dodati kontrolnik ob prijavi in zaključno poročilo, poenostavitev tabel za finančno poročanje, priprava enostavnih navodil na podlagi katerih bi bila prejeta zaključna poročila in dokazna dokumentacija pripravljena bolj pregledno in konsistentno ...),
- prilagoditev javnega razpisa predvidenim ciljem akcije C1.2 projekta LIFE IP CARE4CLIMATE (spodbujanje povečanja števila aktivnih udeležencev aktivnosti; povečanje promocije ter informiranja in osveščanja javnosti o ETM in pomenu trajnostne mobilnosti, spodbujanje izvedbe trajnih ukrepov s katerimi lažje vplivamo na dejansko spremembo potovalnih navad ljudi...),
- razširitev in dopolnitev Kataloga aktivnosti kot ključnega pripomočka za pripravo programov ETM in izvedbo aktivnosti promocije trajnostne mobilnosti v občinah (npr. razširitev teme spodbujanje kolesarjenja z dodatnim opisom izvedbenih ukrepov kot je npr. popravljavnica in izmenjevalnica koles; razširitev področja javnega prevoza s predlogi kot je npr. uvedba Prevozov na klic; ...),
- povečana intenzivnost opozoril glede pravilnega informiranja in obveščanja javnosti o ETM, viru financiranja in pomenu trajnostne mobilnosti (v celotnem času od podpisa pogodbe ter najbolj intenzivno v zadnjih dveh tednih pred ETM).
- delitev dobrih praks izvedbe ETM na nacionalni ravni z ostalimi občinami pred objavo javnega razpisa z namenom promocije izvajanja aktivnosti v občinah, ki še niso vključene v izvajanje aktivnosti ETM in razširitvi izvedbe aktivnosti v občinah, kjer je izvedba kampanje ETM že ustaljena praksa.

2) Poenostavitev postopkov sodelovanja MZI in MOP

Za namene lažje **priprave** javnega razpisa ter pohitritev postopkov potrjevanja, je potrebno definirati protokol tehnične priprave javnega razpisa in pregledovanja celotne razpisne dokumentacije tako na strani Ministrstva za Infrastrukturo, ki je izvajalec razpisa kakor tudi Ministrstva za okolje in prostor, ki razpis potrdi in je plačnik sofinanciranih aktivnosti.

Potrebna je poenostavitev postopkov pregledovanja in **potrjevanja** končnih poročil s strani pogodbenega organa (MZI in MOP). Potreben je protokol pregledovanja in potrjevanja končnih poročil o izvedbi aktivnosti ETM občin, usklajen med Ministrstvom za Infrastrukturo, ki končna poročila pregleduje in potrjuje ustreznost izvedenih aktivnosti v skladu s prijavo, minimalnimi zahtevami, pogoji in upravičenostjo stroškov ter Ministrstvom za okolje in prostor, ki izvaja izplačilo sredstev iz Sklada za podnebne spremembe.

Priporočila specifična za leto 2021

Ker se bo v letu 2021 kampanja ETM izvajala že 20tič, bi bilo smiselno izvajati več podpornih promocijskih aktivnosti ETM na nacionalnem nivoju kot je npr. promocija ETM preko nove obnovljene spletne strani www.sptm.si, preko novo oblikovanega Forum, ki bo deloval v okviru obnovljene spletne platforme za trajnostno mobilnost, promocija ETM v okviru letne Nacionalne konference o trajnostni mobilnosti ter promocija ETM v okviru kampanje za splošno javnost, projekta LIFE IP CARE4CLIMATE.

6 VIRI:

1. Europeanmobilityweek, 2021. URL: <https://mobilityweek.eu/2020-participants/?country=SI> (Citirano 12. 1. 2021).
2. Muno, A., Janssen, U., 2014 – Climate Alliance. Priročnik za izvedbo ETM. URL: http://www.tedenmobilnosti.si/2014/files/prirocnik-za-izvedbo/01-ETM_2014_prirocnik_za_izvedbo_ETM_SLO.pdf (Citirano 12. 1. 2021).
3. Priročnik za udeležence, 2016. Evropski teden mobilnosti 2016. URL: https://tedenmobilnosti.si/2016/files/vodila/EMW2016_Handbook_SL.pdf (Citirano 13. 1. 2021).aaaAAA1
4. Morrow, R., Pfohl, A., Caballero, J., 2020. Participation report december 2020. URL: https://mobilityweek.eu/fileadmin/user_upload/materials/participation_resources/2020/2020_EMW_Participation_Report.pdf (Citirano 13. 1. 2021).
5. Evropski teden mobilnosti, 2020. URL <https://tedenmobilnosti.si/2020/> (Citirano 15. 1. 2021).
6. Nemeth, B.; Schmalholz, N. – POLIS, Caballero, J.,- EUROCITIES, ETM, tematske smernice 2020, URL: https://mobilityweek.eu/fileadmin/user_upload/materials/participation_resources/2020/Thematic_guidelines_2020/2020_EMW_Thematic_Guidelines_layout_SL.pdf
7. Caballero, J., 2016 -Priročnik za lokalne udeležence ETM, 2016
8. Odlok o Programu porabe sredstev Sklada za podnebne spremembe v obdobju 2020 – 2023 (Uradni list RS, št. 14/20), URL: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ODLO1993>
9. Poročilo UMAR – Socialni razgledi, Mobilnost, 2008; URL: https://www.umar.si/fileadmin/user_upload/publikacije/socrazgledi/2008/SR_mobilnost2.pdf
10. Halilović, N., 2020; Zakaj ljudje potujejo kot potujejo?; URL: <https://www.care4climate.si/sl/o-projektu/podrocja-aktivnosti-projekta/trajnostna-mobilnost>
11. Poročilo SURS, 2020, Ljudje in mobilnost; URL: <https://www.stat.si/eumove/index.html?lang=si>